

Justitieutskottets betänkande

1981/82: 34

om försvararjäv m. m. (prop. 1981/82:57 jämte motioner)

Propositionen m. m.

I proposition 1981/82:57 har regeringen (justitiedepartementet)

dels föreslagit riksdagen att anta ett av lagrådet granskat förslag till lag om ändring i rättegångsbalken,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad chefen för justitiedepartementet har anfört i fråga om advokatetiken, ökad insyn i advokatsamfundets disciplinära verksamhet samt myndigheters hänvändelser till advokatsamfundet i disciplinära frågor.

Rörande det närmare innehållet i propositionen hänvisas till framställningen i det följande under rubriken Utskottet.

I samband med propositionen behandlar utskottet dels den under allmänna motionstiden år 1981 väckta motionen 1980/81:1178 av Eric Enlund (fp) och Bernt Ekinge (fp), dels de med anledning av propositionen väckta motionerna 1981/82:95 av Stig Gustafsson m. fl. (s) och 1981/82:136 av Lars Werner m. fl. (vpk). Motionsyrkandena redovisas på s.3.

Under ärendets beredning har utskottet inhämtat upplysningar och synpunkter vid en sammankomst med företrädare för Sveriges advokatsamfund. I ärendet har inkommit en skrift från advokaten Ragnar Gottfarb.

Det vid propositionen fogade lagförslaget har följande lydelse.

Förslag till**Lag om ändring i rättegångsbalken**

Härigenom föreskrivs att 21 kap. 3 § rättegångsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

21 kap.
3 §

Vid sin talans förberedande och utförande må den misstänkte biträdas av försvarare.

Försvare utses av den misstänkte. Är den misstänkte under aderton år eller sinnessjuk eller sinnesslöv, utses försvarare av den som har vårdnaden om honom. Har den misstänkte för sig ställt rättegångsombud, anses ombudet som försvarare. *Om försvarare äge vad i 12 kap. 2–5 §§ samt 6 § andra stycket är stadgat motsvarande tillämpning.*

Försvare utses av den misstänkte. Är den misstänkte under aderton år eller sinnessjuk eller sinnesslöv, utses försvarare av den som har vårdnaden om honom. Har den misstänkte för sig ställt rättegångsombud, anses ombudet som försvarare.

En person får inte vara försvarare, om han har eller har haft uppdrag åt den misstänkte eller ekonomiska förbindelser med denne och omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för hans förmåga att iaktta vad som åligger en försvarare enligt 7 § första stycket. Om försvarare gäller i övrigt 12 kap. 2–5 §§ samt 6 § andra stycket.

Har den misstänkte ej utsett försvarare eller avvisas av honom utsedd försvarare och finnes på grund av sakens beskaffenhet eller eljest hans rätt icke kunna utan biträde tillvaratagas, skall offentlig försvarare förordnas för honom. Är den misstänkte anhållen eller häktad, skall även eljest, om han begär det, offentlig försvarare förordnas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982.

Motionerna

I motion 1980/81:1178 av Eric Enlund (fp) och Bernt Ekinge (fp) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om precisering av begreppet god advokatsed.

I motion 1981/82:95 av Stig Gustafsson m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagändringar i vad gäller advokatverksamhet enligt de riktlinjer som anføres i motionen.

I motion 1981/82:136 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen beslutar att med godkännande av proposition 1981/82:57 i övrigt avslå dess förslag till behandling av de disciplinära frågorna inom advokatverksamheten och hos regeringen hemställa om nytt förslag i enlighet med vad som anføres i motionen.

Utskottet

Inledning

Inom ramen för regeringens uppdrag till brottsförebyggande rådet (BRÅ) att göra en översyn av lagstiftningen mot organiserad och ekonomisk brottslighet har en arbetsgrupp inom BRÅ utarbetat en promemoria, (BRÅ PM 1979:8) Advokatverksamhet. Promemorian har remissbehandlats.

I propositionen läggs fram förslag till lagstiftning om försvararjäv och behandlas en del frågor som inte föranlett lagförslag. Propositionen grundas på promemorian och remissbehandlingen av den.

Försvararjäv

Regeringens lagförslag innebär att det i 21 kap. 3 § rättegångsbalken (RB) förs in en bestämmelse att en person inte får vara försvarare, om han har eller har haft uppdrag åt den misstänkte eller ekonomiska förbindelser med denne och omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för hans förmåga att med nit och omsorg ta till vara den misstänktes rätt och i detta syfte verka för sakens riktiga belysning.

Enligt motion 95 bör jävsregeln ges den innebörden att i princip varje samröre med den misstänkte i form av rådgivning eller annan hjälp grundar jäv om hjälpen har väsentligt samband med den åtalade gärningen. Även ett tidigare samröre mellan den misstänkte och den tilltänkte försvararen, vilket inte hänför sig till den åtalade gärningen, bör falla under jävsbestämmelsen. Den bör enligt motionärerna också ta sikte på samtliga jurister som arbetar på samma advokatbyrå.

Utskottet vill först – beträffande frågan om tidigare samröre som jävgrund – påpeka att regeringsförslaget även gäller tidigare uppdrag åt eller ekonomiska förbindelser med den misstänkte utan anknytning till den gärning åtalet avser.

I fråga om motionsförslaget att i princip varje slag av rådgivning eller hjälp som har väsentligt samband med den åtalade gärningen skall grunda jäv anser utskottet i likhet med departementschefen att en sådan regel skulle föra för långt. Det finns som departementschefen anför knappast någon anledning att ingripa mot en försvarare som, trots samröre med den misstänkte vid sidan av försvararuppdraget, kan förväntas komma att utföra detta uppdrag på ett korrekt sätt. Regeln måste därför förses med någon reservation. Det har också skett i regeringsförslaget, och med den utformning bestämmelsen givits i regeringens förslag öppnas för bl. a. de fall som motionärerna här avser tillräckliga möjligheter att ingripa när omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för försvararens förmåga att utföra uppdraget på ett korrekt sätt. Ett särskilt skäl att inte godta motionärernas långtgående förslag är f. ö., som departementschefen anför, att den som tidigare biträtt den misstänkte i saken ofta – genom att han är insatt i saken – har bättre förutsättningar att ta till vara den misstänktes intressen. Motionsförslaget i denna del bör inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Detsamma gäller motionärernas förslag om att ett jäv som gäller för *en* jurist på en advokatbyrå skall träffa alla jurister som är verksamma på samma advokatbyrå. Härvidlag beaktar utskottet att det av de av advokatsamfundet antagna vägledande reglerna för god advokatsed (14 §) får anses följa att en advokat måste avböja eller frånträda ett uppdrag som försvarare om en annan advokat eller biträdande jurist på advokatbyrån träffas av jävsregeln.

Regeringens lagförslag föranleder utöver vad som anförts i det föregående inget annat uttalande från utskottets sida än att tidpunkten för ikraftträdandet bör bestämmas till den 1 juli 1982.

Advokatetiken

När RB infördes blev advokatväsendet reglerat i lag (8 kap. RB). Huvudsyftet med regleringen var att i möjligaste mån säkerställa den rättssökande allmänhetens intresse av att kunna få biträde av personer med nödvändiga kvalifikationer. Detta syfte kunde vinnas genom att advokatsamfundet fick en i viss mån offentligrättslig ställning och underkastades kontroll. I 8 kap. RB sägs bl. a. att advokat är den som är medlem av Sveriges advokatsamfund och att samfundets stadgar fastställs av regeringen.

Enligt 8 kap. 4 § RB skall en advokat vid utövande av sin verksamhet redbart och nitiskt utföra de uppdrag som anförtrotts honom och i allt iakttä god advokatsed. En motsvarande bestämmelse finns intagen i samfundets stadgar (34 §). I 8 kap. 7 § RB föreskrivs att en advokat som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt eller som eljest förfar oredligt skall uteslutas ur samfundet. En advokat kan också meddelas varning eller erinran. Frågor om

disciplinära påföljder prövas av samfundets styrelse eller av annat samfundets organ (disciplinnämnden).

Vad som ligger i begreppet god advokatsed har inte närmare preciserats i RB eller i stadgarna. Inom advokat kåren har det emellertid genom årens lopp utbildats vissa yrkesetiska principer. År 1971 antog samfundets styrelse vägledande regler om god advokatsed, vilka i allt väsentligt utgjorde en kodifiering av de normer som dithills tillämpats och upprätthållits i samfundets disciplinära verksamhet.

Mot bakgrund av bl. a. påståenden i den allmänna debatten om advokaters medverkan i organiserad och ekonomisk brottslighet har ifrågasatts om de etiska regler som styr advokatverksamheten har tillräcklig räckvidd och är tydliga nog för att fånga in företeelser med anknytning till sådan brottslighet. Bl. a. har man pekat på behovet av en mer allmän etisk regel, som skulle ta sikte på just dessa förfaranden. Frågan har diskuterats också inom advokat kåren och behandlas f. n. av en kommitté som har tillsatts av samfundet med uppgift att se över de vägledande reglerna om god advokatsed. Kommittén prövar bl. a. tanken att införa en etisk generalklausul av innebörd att en advokat i sin verksamhet inte får främja orätt. Kommittéarbetet väntas bli slutfört inom kort. Avsikten är att kommitténs förslag skall behandlas av samfundets fullmäktige senare under våren 1982.

Den förut nämnda arbetsgruppen inom BRÅ har i sin promemoria framhållit att de nuvarande etiska reglerna huvudsakligen tar sikte på förhållandet till klienter och motparter, på domstolsförfarandet och på utomprocessuella förhandlingar. Förhållandet till det allmänna i övrigt har däremot inte fått någon framträdande plats. Enligt arbetsgruppen visar emellertid advokatsamfundets disciplinära praxis att samfundet trots detta inte har tvekat att gå fram med stränghet också mot missförhållanden som riktat sig mot det allmänna. Gruppen anser det väsentligt att denna praxis kodifieras och rekommenderar därför samfundet att komplettera de vägledande reglerna om god advokatsed med en etisk generalklausul. Enligt arbetsgruppen bör den klausul som hittills har diskuterats kompletteras så att det uttryckligen anges att en advokat skall avhålla sig från att genom rådgivning eller annat aktivt arbete medverka i handling som, enligt vad han inser eller bör inse, är lagstridig eller uppenbarligen innebär kringgående av lag, vare sig förfarandet riktar sig mot någon enskild eller mot det allmänna. Han skall inte heller aktivt medverka i förberedelser som, enligt vad han inser eller bör inse, syftar till sådana handlingar. Enligt arbetsgruppen bör det uttryckligen anges att regeln inte innebär några inskränkningar i en advokats rätt och skyldighet att lämna upplysning om innehållet i gällande rätt. Den medför inte heller någon skyldighet för advokaten att särskilt tillvarata myndigheternas intressen.

Vid remissbehandlingen av promemorian har arbetsgruppens förslag om komplettering av de vägledande reglerna över lag fått ett positivt mottagande.

de. Advokatsamfundet har när det gäller reglernas närmare utformning hänvisat till det pågående kommittéarbetet.

I propositionen uttalar departementschefen att han anser det värdefullt att de nuvarande etiska reglerna på advokatområdet byggs ut. Även om en sådan generalklausul som har diskuterats inte kommer att innehålla något principiellt nytt i förhållande till vad som i dag gäller om god advokatsed, kan den ändå vara till nytta för både advokater och allmänheten, bl. a. genom att advokaternas skyldighet mot det allmänna klart slås fast.

Liksom hittills bör enligt departementschefen ansvaret för utformningen av de vägledande reglerna om god advokatsed vila på advokatsamfundet. Han anser sig kunna utgå från att det pågående arbetet på en komplettering av reglerna snart kommer att slutföras och att resultatet kommer att bli tillfredsställande även från allmänna synpunkter. Han förklarar emellertid att han avser att noga följa utvecklingen på detta område.

I motion 1178 sägs att BRÅ:s förslag utformats enbart som en rekommendation till advokatsamfundet, eftersom de vägledande reglerna om god advokatsed utformas av samfundets styrelse. Enligt motionärernas mening bör riksdagen ställa sig bakom rekommendationen. Motionärerna anger alternativa möjligheter till en närmare precisering av begreppet god advokatsed genom tillägg till RB eller advokatsamfundets stadgar. Om det visar sig erforderligt bör regeringen ta initiativ till sådant tillägg. Enligt motionsyrkandet bör det anförda ges regeringen till känna.

I motion 95 uttalas att bestämmelsen i RB om god advokatsed bör kompletteras med en regel av innebörd att en advokat, samtidigt som han har rätt och skyldighet att lämna upplysning om gällande lagstiftning och dess anda och mening, också skall avråda klienter från att använda konstruktioner som strider däremot. Motionsyrkandet i denna del innebär att riksdagen hos regeringen skall begära förslag till den ändring av 8 kap. 4 § RB som följer av det sagda.

Utskottet delar den uppfattning som förs fram av BRÅ:s arbetsgrupp och departementschefen, nämligen att ansvaret för utformningen av de vägledande reglerna om god advokatsed liksom hittills bör vila på advokatsamfundet. Utskottet vill även i övrigt ställa sig bakom de uttalanden som departementschefen gör i propositionen i denna del. Utskottet anser således bl. a. att det är värdefullt att de nuvarande etiska reglerna på advokatområdet byggs ut. Med det sagda får önskemålet i motion 1178 anses vara tillgodosett. Vad gäller det mera långtgående önskemålet i motion 95 om lagstiftning vill utskottet endast – i linje med vad departementschefen anför – tillägga att utvecklingen på området får följas noga. Utskottet utgår från att regeringen tar de initiativ som utvecklingen kan föranleda. Med dessa uttalanden avstyrker utskottet bifall till motion 1178 och motion 95 i här behandlad del.

Advokatsamfundets disciplinära verksamhet

Advokaternas rätt att delta i advokatsamfundets verksamhet utövas genom fullmäktige. Fullmäktige väljer samfundets styrelse. Denna består av en ordförande, en vice ordförande samt nio andra ledamöter jämte nio suppleanter. Samtliga är advokater. Tillsynen över advokatväsendet utövas av styrelsen. En väsentlig del av tillsynen hänför sig till den disciplinära verksamheten. Görs hos advokatsamfundet en anmälan mot en advokat eller uppkommer annars en fråga om åtgärd mot en advokat är det i första hand styrelsen som tar upp ärendet. Även justitiekanslern (JK) har befogenhet att hos styrelsen påkalla åtgärd mot en advokat som åsidosätter sina plikter.

Finner styrelsen att en disciplinär åtgärd – dvs. uteslutning, varning eller erinran – inte är påkallad, får styrelsen avgöra ärendet. I annat fall skall ärendet hänskjutas till samfundets disciplinnämnd. Har styrelsen funnit att en väckt fråga om disciplinärt ingripande mot en advokat inte föranleder att ärendet skall hänskjutas till disciplinnämnden, kan JK inom fyra veckor efter det att han fått del av beslutet påkalla åtgärd mot advokaten. Denna befogenhet föreligger oavsett om JK tidigare har tagit initiativ till ärendet hos styrelsen eller ej. Disciplinnämnden, som väljs av fullmäktige, består av en ordförande, en vice ordförande och sju andra ledamöter. Även dessa är samtliga advokater. Talan mot nämndens beslut kan föras hos högsta domstolen av JK och, när någon har uteslutits ur samfundet, av denne.

JK får del av advokatsamfundets beslut i alla disciplinärenden. Endast i få fall har styrelsens beslut i ett disciplinärende lett till att JK begärt att ärendet skall hänskjutas till disciplinnämnden. Motsvarande gäller om besvär över nämndens beslut till högsta domstolen. Det är sällsynt att JK hos styrelsen påkallar åtgärd mot en advokat.

Advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnden anses – med hänsyn till den offentlighetsrättsliga regleringen av advokatväsendet – fullgöra myndighetsutövning vid utövandet av sina disciplinära befogenheter. I denna verksamhet omfattas ledamöterna i dessa organ av lagen (1975:1339) om justitiekanslerns tillsyn. Förhållandet torde även innebära att ledamöterna är underkastade reglerna i 20 kap. 1 § brottsbalken om myndighetsmissbruk m. m.

Samfundets disciplinförfarande och de disciplinära åtgärderna har utretts av en särskild kommitté inom samfundet. Kommittén har nyligen avslutat sitt arbete och har i sitt betänkande Advokatsamfundets disciplinära verksamhet bl. a. föreslagit att disciplinåtgärderna skall byggas ut till att omfatta åläggande av straffavgift, att två av disciplinnämndens ledamöter skall utses av regeringen samt att ökad information skall ges om den disciplinära verksamheten. Kommittén har därvid också understrukit vikten av att frågan om tystnadsplikt för de av regeringen utsedda ledamöterna får en tillfredsställande lösning. Avsikten är att detta kommittéförslag, liksom förslaget angående de etiska reglerna, skall behandlas av samfundets fullmäktige senare under våren 1982.

Departementschefen uttalar att det inte finns anledning att inrätta något nytt disciplinärt organ utanför samfundet. Det allmännas insyn i den disciplinära verksamheten bör i stället tillgodoses genom att lekmän bereds plats i disciplinnämnden. Detta bör enligt departementschefen lämpligen ske på det sättet att regeringen får utse två ledamöter av nämnden, något som också överensstämmer med det förslag som har lagts fram av den nyss berörda kommittén inom samfundet.

Departementschefen anser att den nya ordningen bör kunna genomföras genom att advokatsamfundet självt beslutar om ändring i sina stadgar, som senare får fastställas av regeringen.

Avslutningsvis nämner departementschefen att samhällsrepresentanter i disciplinnämnden kommer att bli underkastade den tystnadsplikt som enligt samfundets stadgar redan gäller för nämndens övriga ledamöter. Denna tystnadsplikt är inte försedd med någon uttrycklig sanktionsregel. Det bör emellertid enligt departementschefen övervägas att införa ett sanktionssystem för samhällsrepresentanterna i nämnden för brott mot tystnadsplikten, och det finns också skäl som talar för att man samtidigt ser över regleringen av tystnadsplikten såvitt gäller advokatrepresentanterna i nämnden. Slutlig ställning till dessa spørsmål bör enligt departementschefen inte tas förrän de förutskickade ändringarna i stadgarna vad avser disciplinnämndens sammansättning har genomförts.

I motion 95 anføres att det – mot bakgrund av bl. a. inträffade händelser och den allmänna diskussion som har förts med anledning av vissa advokaters medverkan med rådgivning och vägledning i den organiserade och den ekonomiska brottsligheten – är synnerligen angeläget att disciplinnämndens sammansättning ändras för att allmänhetens och myndigheternas tilltro till advokaternas yrkesutövning skall bestå. I motionen förs fram uppgifter om att det ofta finns misstankar om att ledamöterna i disciplinnämnden inte ingriper med tillräcklig kraft mot kolleger som åsidosatt sina skyldigheter som advokater.

Enligt motionärerna bör majoriteten av nämndens ledamöter vara samhällsrepresentanter, och som ordförande bör fungera en högt kvalificerad domare. Ordföranden och samhällsrepresentanterna bör utses av regeringen. Bestämmelsen om lekmanamedverkan bör ges i lag. Motionsyrkandet i denna del går ut på att riksdagen hos regeringen skall begära förslag till sådan lagstiftning.

Frågan om handläggningen av disciplinärenden mot advokater tas också upp i motion 136. Det sker från liknande utgångspunkter som i motion 95. Motionärerna efterlyser en särskild, från advokatsamfundet fristående ansvarsnämnd, vars ledamöter utses av regeringen. Av ledamöterna bör en utses efter förslag av samfundet, en efter förslag av LO, en efter förslag av TCO och en efter förslag av SACO/SR. Fyra ledamöter bör utses bland personer som kan anses särskilt företräda allmänhetens intressen. Ordföran-

den bör vara erfaren i domarvärv. Motionsyrkandet mynnar ut i att riksdagen hos regeringen bör hemställa om nytt förslag i enlighet med det anförda.

Utskottet vill för sin del till en början uttala uppfattningen att det är av vikt att advokat kåren har allmänhetens förtroende och att detta talar för att det allmänna bör ha insyn i den disciplinära verksamheten. Utskottet anser vidare liksom departementschefen att denna insyn bör åstadkommas genom att lekmän bereds plats i det organ som handlägger disciplinfrågorna.

När det gäller antalet lekmän i detta organ bör enligt utskottets mening slås fast att det inte har framkommit omständigheter som ger anledning till kritik mot samfundets sätt att utöva den disciplinära verksamheten. Härvidlag kan pekas på att BRÅ:s arbetsgrupp funnit att samfundets disciplinära praxis visar att samfundet inte har tvekat att gå fram med stränghet mot missförhållanden som riktat sig mot det allmänna. Den ändring av nuvarande ordning som utskottet ansluter sig till motiveras således inte av ett behov av skärpt kontroll utan främst av de skäl till insyn som nyss berörts. Motionskravet att majoriteten av ledamöterna i det disciplinära organet skall vara samhällsrepresentanter framstår mot denna bakgrund som mindre väl underbyggt. Härtill kommer enligt utskottets mening att det är angeläget att upprätthålla principen att advokatverksamheten utgör en fri yrkesutövning: ett tillgodoseende av motionskravet skulle kunna rubba denna princip (jfr JuU 1978/79:6 s. 16). Med det anförda instämmer utskottet i departementschefens uttalande att frågan lämpligen bör lösas så att regeringen får utse två av ledamöterna. Vad utskottet anfört utgör också skäl för att den nuvarande ordningen med en disciplinnämnd som ett fristående organ inom samfundet bör bestå.

Vad slutligen gäller önskemålet i motion 95 att bestämmelserna om lekmannamedverkan bör ges i lag och inte som hittills i samfundets stadgar ansluter sig utskottet till departementschefens uppfattning att det saknas anledning att göra avsteg från den nuvarande ordningen. En ändring härvidlag skulle lätt kunna leda till uppfattningen att statsmakterna anlagt en ny syn på advokatväsendets ställning i samhället, något som det ju här inte är fråga om.

Utskottets ställningstagande innebär att utskottet avstyrker bifall till motion 95 i här behandlad del och till motion 136.

Myndigheternas hänvänelser till advokatsamfundet i disciplinära frågor

Regeringen har i beslut den 28 juni 1979 uppdragit åt BRÅ att inom ramen för översynen av lagstiftningen mot den organiserade och ekonomiska brottsligheten se över bestämmelserna om informationsutbyte och anmälningsskyldighet mellan myndigheterna samt föreslå erforderliga lagstiftningsåtgärder m. m.

BRÅ:s arbetsgrupp anser att det finns behov av informationsutbyte mellan

myndigheter och samfundet. Det måste enligt gruppen ligga i både samhällets och samfundets intresse att det är väl sorjt för att missförhållanden inom advokatkåren kan upptäckas och beivras. Arbetsgruppen föreslår inte några författningsbestämmelser utan redovisar sina överväganden som en rekommendation om att myndigheter, som i sin verksamhet iakttar en anmärkningsvärd omständighet i fråga om en advokats handlande, fäster advokatsamfundets uppmärksamhet på saken. Möjligheten att göra en formell anmälan mot en advokat bör emellertid enligt arbetsgruppen också i fortsättningen finnas.

I propositionen uttalar departementschefen att han anser att frågan om myndigheters hänvänelser till advokatsamfundet i disciplinära frågor har ett nära samband med BRÅ:s nyssnämnda utredningsuppdrag. Han är därför inte beredd att nu ta ställning till frågan; den får i stället tas upp på nytt sedan det angivna utredningsarbetet har slutförts.

I motion 95 framhålls att det finns ett starkt behov av informationsutbyte mellan myndigheter och samfundet. Enligt motionärerna bör man därför inte avvakta ytterligare utredning, och de föreslår att en författningsbestämmelse införs om sådant informationsutbyte som här avses.

Utskottet delar departementschefens uppfattning och anser att frågan om myndigheters hänvänelser till advokatsamfundet får tas upp på nytt sedan BRÅ:s nyssnämnda utredningsarbete har slutförts (jfr JuU 1980/81:21 s. 80). Utskottet avstyrker bifall till motionen i denna del. I anslutning till vad departementschefen enligt det föregående (s. 8) uttalat om en översyn av regleringen av tystnadsplikten för ledamöterna i disciplinnämnden vill utskottet i detta sammanhang resa spörsmålet huruvida inte också frågan om offentlighet och sekretess i informationsutbytet mellan myndigheter och samfundet i disciplinära frågor bör närmare övervägas.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *försvararjäv*

att riksdagen med avslag på motion 1981/82:95 i denna del antar det i proposition 1981/82:57 framlagda förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken, dock med den ändringen att tidpunkten för ikraftträdandet bestäms till den 1 juli 1982,

2. beträffande *advokatetiken*

att riksdagen avslår motion 1980/81:1178 och motion 1981/82:95 i denna del.

3. beträffande *advokatsamfundets disciplinära verksamhet*

att riksdagen avslår motion 1981/82:95 i denna del och motion 1981/82:136,

4. beträffande *myndigheters hänvändelser till advokatsamfundet i disciplinära frågor*
att riksdagen avslår motion 1981/82:95 i denna del.

Stockholm den 9 mars 1982

På justitieutskottets vägnar
BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Lisa Mattson (s), Åke Polstam (c), Eric Jönsson (s), Hans Petersson i Röstånga (fp), Arne Nygren (s), Lilly Bergander (s), Gunilla André (c), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Göte Jonsson (m), Helge Klöver (s), Ella Johnsson (c), Karl-Gustaf Mathsson (s), Stina Eliasson (c) och Bengt Nylund (m).

Reservationer

Lisa Mattson (s), Eric Jönsson (s), Arne Nygren (s), Lilly Bergander (s), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Helge Klöver (s) och Karl-Gustaf Mathsson (s) har avgett följande reservationer.

1. Försvararjäv

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 3 med "Utskottet vill" och slutar på s. 4 med "juli 1982" bort ha följande lydelse:

Advokatkåren har en central ställning i samhället, och det är därför av stor vikt att både allmänheten och myndigheterna har tilltro till advokaternas yrkesutövning. En jävsregel måste ges sådant innehåll att denna tilltro vidmakthålls.

Arbetsgruppen föreslog att i princip varje samröre med den misstänkte i form av rådgivning eller annan hjälp skulle grunda försvararjäv, om den hjälp som har lämnats har väsentligt samband med den åtalade gärningen.

Enligt utskottets mening bör såsom framhålls i motionen jävsregeln ges den innebörd som arbetsgruppen föreslog kompletterad på så sätt att även den situationen täcks in att ett tidigare samröre, som har förekommit mellan den misstänkte och den tilltänkte försvararen och som inte hänför sig till den åtalade gärningen, faller in under bestämmelsen. Vidare bör det framgå av lagtexten att förbudet tar sikte på samtliga på en advokatbyrå arbetande jurister; annars blir jävsregeln inte tillräckligt verkningsfull.

Förslaget i propositionen bör enligt utskottets mening omarbetas i enlighet

med vad nu sagts, och ett nytt lagförslag bör snarast föreläggas riksdagen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *försvararjäv*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:95 i denna del avslår det i proposition 1981/82:57 framlagda förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om ett nytt lagförslag.

2. Advokatetiken

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "behandlad del" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det – såsom framhålls i motion 95 – påfallande att i de vägledande reglerna om god advokatsed spörsmål om advokaternas förhållande till det allmänna inte fått någon framträdande plats. Detta är en brist som bör rättas till. Av den anledningen bör reglerna om god advokatsed kompletteras med en regel av innebörd att en advokat samtidigt som han har rätt och skyldighet att lämna upplysningar om gällande lagstiftning och dess anda och mening också skall avråda klienter från att använda konstruktioner som strider däremot.

En bestämmelse av denna innebörd har enligt utskottets mening en sådan stor principiell betydelse att den bör tillkomma genom lagstiftning. Lämpligen bör en sådan regel få sin plats i 8 kap. 4 § RB. Det bör ankomma på regeringen att snarast förelägga riksdagen förslag till sådan lagstiftning. Vad utskottet nu i anslutning till motionerna 95 och 1178 uttalat bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *advokatetiken*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:95 i denna del och med anledning av motion 1980/81:1178 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet uttalat om lagförslag i detta hänseende.

3. Advokatsamfundets disciplinära verksamhet

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "motion 136" bort ha följande lydelse:

För att allmänhetens och myndigheternas tilltro till advokaternas yrkesutövning skall bestå bör disciplinnämndens sammansättning ändras. Sam-

mansättningen bör vara sådan att den motverkar misstankar om att ledamöterna i disciplinnämnden inte ingriper med tillräcklig kraft mot kolleger som har åsidosatt sina skyldigheter som advokater. Nämndens avgöranden innefattar inte sällan etiska bedömningar, vid vilka det kan ha ett särskilt värde att lekmannasynpunkter förs fram. Vad nu sagts talar enligt utskottets mening för att disciplinnämndens sammansättning bör förändras på så sätt att majoriteten av ledamöterna skall vara samhällsrepresentanter samt att som ordförande utses en högt kvalificerad domare. Samhällsrepresentanterna och ordföranden skall utses av regeringen. Till skillnad från vad som förordas i motion 136 anser utskottet däremot inte att det är nödvändigt att inrätta någon från samfundet fristående disciplinnämnd.

Visserligen har disciplinnämndens sammansättning hittills reglerats i samfundets stadgar, men mot bakgrund av den djupgående ändring av nämndens sammansättning som utskottet här föreslagit bör bestämmelser om lekmanamedverkan finnas i lag såsom är fallet i andra liknande sammanhang. En lagstiftning i detta hänseende kan enligt utskottets mening – bl. a. med hänsyn till den offentlighetsrättsliga ställning som advokatsamfundet intar – inte anses innebära att statsmakterna därigenom skulle anlägga en ny syn på advokaternas ställning som fria yrkesutövare. Regeringen bör snarast lägga fram förslag till lagstiftning i enlighet med det anförda. Detta bör ges regeringen till känna.

Utskottet tillstyrker således bifall till motion 95 i här behandlad del och avstyrker bifall till motion 136.

dels att utskottets hemställan under moment 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *advokatsamfundets disciplinära verksamhet*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:95 i denna del och med avslag på motion 1981/82:136 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anförts om lagförslag i detta hänseende.

4. Myndigheters hänvändelser till advokatsamfundet i disciplinära frågor

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "närmare övervägas" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening finns det såsom påtalas i motion 95 ett starkt behov av informationsutbyte mellan myndigheter och samfundet. Det ligger i både samhällets och samfundets intresse att det är väl sörjt för att missförhållanden inom advokatkåren på ett så tidigt stadium som möjligt kan upptäckas och beivras.

Det finns därför enligt utskottets mening inget skäl att avvakta ytterligare utredning utan man bör redan nu kunna ta ställning till denna fråga. Av denna anledning föreslår utskottet att frågan om sådant informationsutbyte

mellan myndigheter och samfundet som här avses snarast lagregleras. Regeringen bör skyndsamt lägga fram förslag till erforderlig lagreglering. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 4 bort ha följande lydelse:

4. *beträffande myndigheters hänvändelser till advokatsamfundet i disciplinära frågor*
att riksdagen med bifall till motion 95 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om lagförslag i detta hänseende.